

NODEOMSLAG AF KNUDÅGE RIISAGER

Der findes for tiden ikke nogen nodekunst, der svarer til vor bogkunst, og man træffer noder i et udstyr, som ikke engang vilde blive taalt i et bogforlags billigste serier. Dog gøres der forsøg paa forbedring, og derom skriver komponisten Knudåge Riisager, og gennemgaar en række karakteristiske nodeomslag.

Den ydre form, hvorunder et trykt musikstykke fremtræder, kan i mange tilfælde være bestemmende for dets salgsmuligheder. Men nodeomslagets udseende og den salgsmæssige betydning heraf er igen afhængigt af indholdets karakter. Man maa derfor vistnok skelne mellem paa den ene side saadan musik, som i egentlig forstand er tænkt som en salgsvare, det vil sige musik, der udgives med hurtig og aktuel omsætning for øje, navnlig den saakaldte døgnmusik, men ogsaa de store oplags musik saasom skoler, øvelser, populære klaverstykker og lignende — og paa den anden side saadan musik som man med en kort betegnelse plejer at henregne under den lødige musik, hvorved navnlig forstaas klassiske værker, større orkesterværker eller kammermusik og musik for en mindre, specielt musikinteresseret kreds.

Allerede ved denne sondring viser det sig som en hovedregel, at omslagets udseende for den førstnævnte gruppes vedkommende maa have til hensigt at reklamere for noden paa en saadan maade, at opmærksomheden fanges og lysten til at købe noden vækkes, idet der i selve omslaget antydes noget om indholdets art, medens det for den anden gruppes vedkommende navnlig kommer an paa at skabe et omslag, der tilkendegiver og frem-

hæver indholdets fornemme karakter, dets højtideligere placering. I dets sidste tilfælde er opgaven nemlig som oftest alene begrænset til at tilfredsstille køberens ubevidste forlangende om, at det af ham ønskede musikstykke fremtræder i en ydre form, der staar paa lige fod med indholdets lødighed. Som et kuriosum kan det dog i denne forbindelse nævnes, at der kendes tilfælde, hvor et forlag har skabt sig en salgssucces paa et gammelkendt musikstykke blot ved at udgive det paany, uden ydre foranledning, i et fængslende omslag.

Medens man i ældre tid lagde megen vægt paa nodeomslagets kunstneriske udstyr og anvendte megen tid og omhu paa at gøre dette saa smukt som muligt, undertiden nedlagde et betydeligt kunstnerisk og teknisk arbejde deri — saaledes noder fra indtil sidste trediedel af forrige aarhundrede (fig. 1 og 2) — har der i lange tider været meget ringe sans for denne ikke uvæsentlige side af nodeudgivelsen. Døgnmusikens vældige væxt har naturligt nok ført med sig, at man rundt omkring paa forlagene blev nødt til at ofre spørgsmaalet om omslagets udseende større opmærksomhed og af rene konkurrencehensyn har maattet beskæftige sig med denne side af sagen,

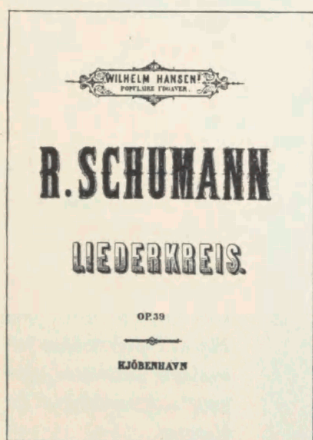

Fig. 1 og 2. To karakteristiske nodeomslag fra midten af forrige aarhundrede. Der er nedlagt et betydeligt kunstnerisk og teknisk arbejde paa dem — og det er ikke gaet ud over den klare og letfattelige helhedsvirkning.

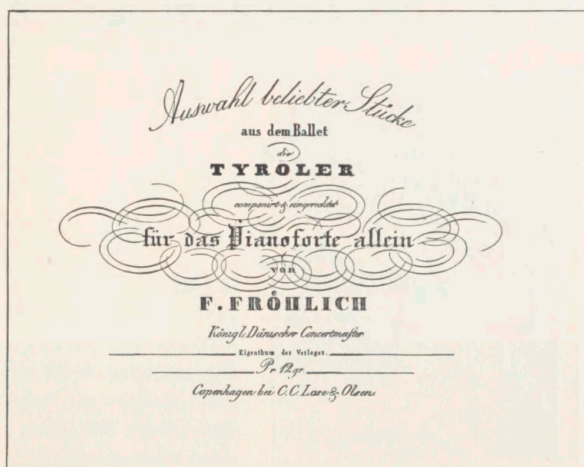

Fig. 3. Indtil for nogle faa aar siden var dette typen paa editions-omslag, holdt i en slags wagnersk dragestil med laurbærblade og lur-blæser.

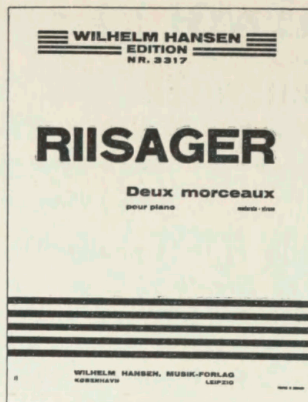

Fig. 4. Et moderne editions-omslag, sat op i enkel og kraftig typografi, hvis fem svære linier leder tanken hen paa nodesystemets fem linier.

under hensyn til de deraf flydende salgsmæssige muligheder. Det har da vist sig, at bestræbelser i denne retning ogsaa har øvet indflydelse paa udgivelsen af egentlig kunstmusik, og der er ingen tvivl om, at nodeomslagets teknik idag, i hvert fald paa nogle omraader, staar betydeligt højere end for blot en halv snes aar siden.

En sammenligning mellem det danske forlag Wilhelm Hansens saakaldte „editions“-omslag som blev indført for et par aar siden og det tidligere benyttede, viser tydeligt dette. Forlaget anvendte i en menneskealder det paa fig. 3 gengivne omslag, hvis komplicerede tegning, bygget over slyngede laurbærgrene og billedet af en nordisk viking, der blæser i luren, virker baade uroligt og besværligt. Man er nu fra denne reminiscens fra „dragestilen“ gaaet over til at stille omslaget op i en ganske enkel, men kraftig typografi, hvis fem svære linier leder tanken hen paa nodesystemets fem linier og hvor komponistens navn alene trækker opmærksomheden til sig (fig. 4). Dette sidste omslag er tydeligt inspi-

reret af saglige hensyn, det har været hensigten at fremstille et omslag, der med faa midler giver en hurtig orientering med hensyn til komponistens navn, saaledes at man i et bibliotek, bestaaende af en række ens udseende nodehefter — som der her er tale om — straks kan tage det hefte ud, man ønsker. Opstillingen er klar og indeholder kun det nødvendige. Placeringen er sober.

Et tilsvarende forsøg er gjort af fremmede forlag, der allerede tidligere har skabt „editions-omslag“ af utvetydig form. Der skal herom henvises til fig. 6, som viser et omslag fra Schott's Söhne. Det anvendes kun til en ganske speciel serie „Das neue Werk“, musik af den saakaldte brugsmusiktype. De enkelte værker i denne serie er nummererede med et tydeligt tal, og værkets titel er angivet nederst til højre. Papiret er en gul karton og den paatrykte farve er lys blaagrøn. Et omslag, der helt er i stil med den nye saglighed, som de paagældende værker repræsenterer.

Et seriebind, fra aarhundredeskiftet, i en art som man nu om dage daarligt kan taale, og som

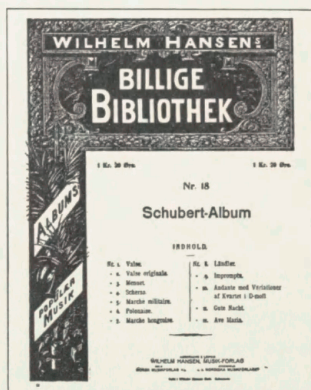

Fig. 5. Omslag i klunkestil fra slutningen af forrige aarhundrede. Selv palmedekorationen er kommet med.

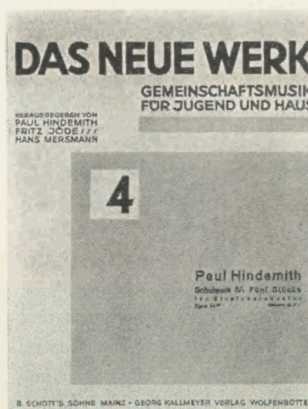

Fig. 6. Typisk moderne tysk omslag i „elementær typografi“. Farvetonen er lys blaagrøn.

Fig. 7. Klart og iøjnefaldende er dette omslag, tegnet af Mogens Zieler. Det er i gul karton med okkertryk og hvide maskiner.

ved sin omstændelighed og manglende overskuelighed virker ganske, som om siden var ude af balance, finder man i det i fig. 5 gengivne „billige bibliotek“ fra Wilhelm Hansens forlag. Indholdet er her trængt tilbage for selve serieangivelsen, der i virkeligheden intet siger om nodens karakter. Det er trykt paa hvidt papir med sort farve, og forekommer (maaske ogsaa fordi de uforklarlige palmedekorationer med „signerede“ baand paa siden dominerer saa stærkt) som et sørgehefte — og slet ikke som et populært og opmuntrende valsealbum.

Nok saa kuriøs har dog den fantasi været, der har fostret et omslag som det i fig. 8 gengivne, „Nordens Melodier“. Titlen fremtræder som et

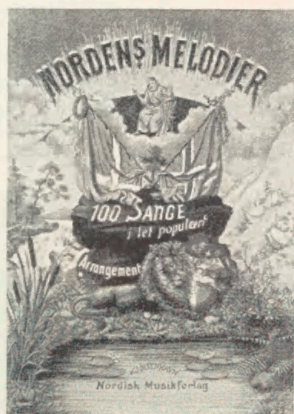

Fig. 8. Saadan saa et populært omslag ud i forrige aarhundrede. Nu smiler vi ad dets naivitet med de mange symboler, landskaberne i alle aarstider samt vatloven — men i kunstnerisk henseende er omslaget til højre af aargang 1935 lige saa slemt.

nordlyslignende fænomen, der hvælver sig over den — som det synes — lidt trætte skjald, tronende øverst over Sverige-Norges bannere, der er plantet i en besynderlig klippe, ved hvis fod den formentlig som symbol paa Danmark aftegnede løve har lagt sig til hvile. Fra det haarde, vinterkolde snelandskab til den blomstrende rosenbusk ved siden af aakanderne i den stille sø, straalere et farveorgie ejeren af dette populære hefte imøde. Tegningen er formentlig af tysk oprindelse.

Tager man imidlertid herefter en række prøver paa, hvorledes nodeomslag i dag ser ud, naar det drejer sig om populær musik, maa det desværre indrømmes, at selv om stilen er forandret, er tendensen i det store og hele ikke meget bedre. Et hefte, der, hvad indholdet angaar, svarer til det foran nævnte, altsaa en populær samling musikstykker af jævn karakter, og som af forlaget hævdes at have „et sikkert salgsslag“, har man et eksempel paa i omslaget, fig. 9, en samling sange fra en tonefilm. Kunstneriske hensyn er der naturligvis ikke paa nogen maade tale om her, idet opgaven ganske raat er at sælge noden, at fange ogsaa den mest elementære købers opmærksomhed — eller maaske *kun* dennes.

Tager man umiddelbart efter et nylig udgivet omslag til en stor salgsvare som en børneklaverskole (fig. 12), er det morsomt at sammenligne dette med det omslag, der igennem generationer benyttedes til Hornemanns Klaverskole, som de fleste musikinteresserede vil mindes med blandet fornøjelse. Nærmere redegørelse er overflødig, men det er maaske af interesse, om det første omslag at berette, at en lille pige, der skulde lære at spille efter denne begynderskole, straks sagde: „det er saa

Fig. 9. Til dette nodeomslag er der ikke taget kunstneriske hensyn — men hvorfor skulde det egentlig ikke kunne gøres? Selv en populær tryksag kan jo dog ogsaa se godt ud.

Fig. 10. Storm Petersen har tegnet dette omslag i muntre, kraftige kulører.

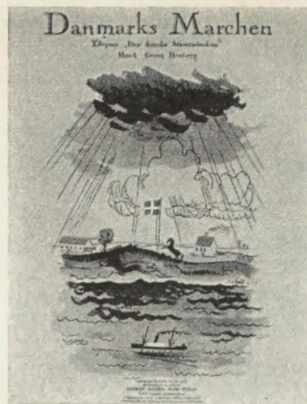

Fig. 11. Et nodeomslag med en akvarel af Ib Andersen.

morsomt, at man rigtig kan sætte fingrene paa papirklaveret. "Tør man heraf slutte, at omslagets virkning er den, at det trækker barnet til klaveret? Og i saa fald, maa det da kaldes ideelt, sammenlignet med det triste graa og højst uforstaaelige gravgelænderomslag, som vore forældre og vi selv har faaet stillet op foran os, naar vi skulde gaa de første skridt ind i musikens rige. At det er et æventyrrige, var der i hvert fald intet, der mindede begynderen om.

Et udmærket omslag maa man ogsaa kalde det, fig. 7 viser. Det er et musikstykke, beregnet til opførelse af børnekor — og taler for resten ved text og tegning for sig selv. Det er i gul karton med okkertryk og hvide maskiner. Mogens Zieler har tegnet det.

Endelig gengives i fig. 10, 11 og 13 nogle typer paa omslag til sange og klaverstykker, henhørende under den kategori af musik, som ikke skal reklameres frem ved omslagets hjælp, men som det har været meningen at lade fremtræde i et fornemt udstyr, udenfor editions-omslaget.

De her fremdragne typer paa nodeomslag kan ikke tages som et udtømmende billede af stillingen idag. Det overordentlig store materiale gør det umuligt at give en illustreret fremstilling, som ikke for en del vil bero paa en vis tilfældighed i valget. Men paa den anden side kan man, som resultatet af den undersøgelse, der ligger bagved de her fremsatte betragtninger, sige, at der utvivlsomt er en trang hos forlagene til, i større grad end før — og det vil sige i den sidste menneskealder — at lægge vægt paa nodeheftets udseende.

Det er dog ikke uden interesse at fastslaa, at en særlig nodekunst, svarende til den nu om dage

saa højt staaende bogkunst, ikke findes. Dette gælder ikke alene omslaget. Gaar man ind i nodehefterne, bliver skuffelsen i mange tilfælde ganske overordentlig stor for den, der sætter pris paa at tage et smukt arbejde i haanden. Saalænge man endnu fastholder nodestikket, gaar det an, omend papiret synes at blive stedse ringere, men i de stadig flere tilfælde, hvor nodematerialet er fremstillet autografisk eller ved det saakaldte zinktryk, er det et deprimerende syn for bogelskeren. Og desværre er det saadan, at fremstillingstekniken bliver ringere med værkets størrelse. Dette hænger sammen med den besynderlige omstændighed, at nodefremstillingens teknik endnu i vor tid omtrent staar paa samme stadium som bogtrykket paa Gutenbergs tid. Man trykker med hele plader, i hvilke noderne er stukket. At dette stik, der er rent haandarbejde, er en overordentlig kostbar sag, fører jo med sig, at man, hvor det gælder større værker, vælger en fremstilling, der i videst muligt omfang reducerer den samlede omkostning ved gengivelsen og gaar over til fotografisk teknik, lystryksmetoder eller andre billigere fremgangsmaader.

Det her anførte gælder forlagene i alle lande. Smukkeste staar det franske nodetryk, hvor stikket

Fig. 12. „Det er saa morsomt, at man rigtig kan sætte fingrene paa papirklaveret,“ sagde en lille pige om dette klaverskole-omslag.